

LBRIS

We know
books

Isoroku Yamamoto
Creierul de la Pearl Harbor

LITERA
București

Isoroku Yamamoto. El cerebro de Pearl Harbor

© pentru ideea originală, EMSE EDAPP, S. L., 2024

© pentru texte, Elisabet Jordà, 2024

© pentru prezenta ediție, EMSE EDAPP, S. L., 2024

Îngrijire editorială: Bonallettera Alcompas, S. L.

Design și ilustrație copertă: Pau Taverna

Design și machetare: LitusGrâfic

Fotografie copertă: d. p.

© Ilustrații și fotografii din interiorul cărții: pp. 21, 32, 47, 119, D. p.; p. 52.

D. p. / National Diet Library; p. 65. D. p. / National Museum of Taiwan History;

pp. 101, 121 Wikipedia, domeniu public.

Toate drepturile rezervate

Editura Litera

tel.: 0374 82 66 35; 021 319 63 90; 031 425 16 19

e-mail: contact@litera.ro

www.litera.ro

Isoroku Yamamoto

Creierul de la Pearl Harbor

Elisabet Jordà

Copyright © 2025 Grup Media Litera

pentru ediția în limba română

Toate drepturile rezervate

Editor: Vidrașcu și fiii

Redactor: Sorin Șerb

Corector: Rodica Crețu

Copertă: Vlad Panfilov

Tehnoredactare și prepress: Marin Popa

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

JORDÀ, ELISABET

Isoroku Yamamoto : creierul de la Pearl Harbor /

Elisabet Jordà. – București: Litera, 2025

ISBN 978-630-355-128-9

94

929

Cuprins

Un tânăr strateg – de la poker la câmpul de luptă	7
Cariera politică a lui Yamamoto – o ascensiune de neoprit	29
Lovitura-surpriză: Pearl Harbor	51
Falimentul strategiei: înfrângerea de la Midway	79
Sfârșitul unui comandant	111
Cronologie	129

Un tânăr strateg – de la poker la câmpul de luptă

Într-o zi, tânărul maior Yamamoto a încins o animată partidă de poker cu niște ofițeri străini. Pe măsură ce noaptea trecea, miza creștea și atmosfera ajunsese de la camaraderia veselă la o rivalitate tensionată. Yamamoto, cunoscut printre colegii săi pentru impasibilitate și tactici meticuloase calculate, a început să câștige mână după mână, reușind să-și deruteze și chiar să-și fascineze adversarii. Ca jucător și competitor, se remarcă prin abilitatea lui de a citi emoțiile și de a prevedea mișcările adversarilor. Datorită priceperii sale, a ajuns să acumuleze o mică avere la masa de joc. În poker, ca și în război, urma întocmai pașii strămoșilor săi samurai, după cum spunea celebrul războinic Miyamoto Musashi, „adevărata cale a strategiei este arta de a folosi ceea ce inițial pare irelevant”.¹

¹ Musashi, M., 2016. *El libro de los cinco anillos*. Madrid: Dojo Ediciones.

Era, pe atunci, un tânăr promițător în vârstă de aproximativ 35 de ani, care urma un curs de limba engleză la Colegiul Naval de Război de la Harvard. Astfel de schimburi internaționale erau frecvente în Japonia Restaurației Meiji, la începutul secolului XX, când Țara Soarelui Răsare căuta să se modernizeze cu orice preț și-și trimitea tinerii ofițeri să învețe tehnicile și cutumele politice și militare ale marilor puteri. La Harvard, studenții se întâlneau adesea cu colegii lor pentru a juca poker în timpul liber și, în ciuda caracterului său prietenos, Yamamoto și-a creat reputația de a fi nemilos la masa de joc: nici unul dintre colegii săi de la Harvard nu și-ar fi putut imagina că, „atunci când l-au inițiat în jocul de poker, [avea] să devină un fanatic care stătea treaz toată noaptea, câștigând partidă după partidă. Și ce făcea cu câștigurile sale? Îi cheltuia să se simtă bine? Nu, nici pomeneală: vara făcea autostopul bătând coclaurile și explorând America.”¹

Toate acestea descriu cum nu se poate mai bine punctele forte ale lui Yamamoto ca strateg: răbdarea, spiritul de observație și capacitatea sa de a-și induce în eroare inamicul. Priceperea sa în mânăuirea cărților nu numai că i-a adus respectul camarazilor, dar i-a consolidat și reputația de militar capabil să calculeze în avans mișcările altora și să descifreze perfect intențiile adversarilor săi. Aceste abilități au fost dobândite prin muncă grea și perseverență, cele două trăsături care au definit atât personalitatea, cât și viața lui Isoroku Yamamoto. Dorința sa

¹ Morris, S., 2010. *American History Revised: 200 Startling Facts That Never Made It Into the Textbooks*. Portland (Or): Broadway Books.

de a-și îmbunătăți statutul social și, mai ales, de a ocupa un loc mai proeminent în societatea japoneză, l-au determinat să devină unul dintre cei mai populari comandanți militari din istoria Japoniei.

Umilul samurai

Isoroku Yamamoto s-a născut în 1884 în regiunea centrală a insulei Honshu, într-o veche familie de samurai aflată în slujba clanului Nagaoka. Acest clan era cunoscut, în primul rând, pentru loialitatea și serviciile sale față de shogunatul Tokugawa, o formă de guvernare militară și feudală în Japonia preindustrială, care a impus vreme de secole un rol spiritual și simbolic familiei imperiale, în ceea ce este cunoscută drept perioada Edo (1603–1868). Clanul Nagaoka era, de asemenea, popular pentru ajutorul acordat modernizării regiunii sale, ceea ce a făcut ca membrii săi să ocupe funcții importante în comunitate. Deși nu era printre cele mai puternice și influente clanuri din Japonia feudală, Nagaoka avea o bună reputație în regiune datorită curajului, loialității și eforturilor de a îmbunătăți viața oamenilor din provincia Echigo, unde se afla domeniul său.

Nagaoka era, de asemenea, numele orașului în care a crescut Yamamoto, un oraș renumit pentru tradiția samurailor, precum și pentru rolul său în evenimente importante din istoria modernă a Japoniei, cum ar fi Războiul Boshin, care a marcat trecerea de la sistemul feudal al shogunatelor la restaurația imperială

și a inaugurat era inovatoare Meiji. Noua eră marca sfârșitul perioadei samurailor și al Japoniei tradiționale. Începând cu 1868, împăratul Meiji a adoptat o serie de decrete prin care a desființat clasa samurailor. În 1872 a fost creată Marina Imperială japoneză, după modelul Marinei Regale britanice, care a înlocuit definitiv clanurile războinice și în care s-au înrolat mulți descendenți ai familiilor de samurai.

Astfel, tânărul Isoroku a crescut ascultând poveștile de luptă ale clanului din care făcea parte familia sa. Trecutul familiei sale era plin de povești mărețe cu lupte și victorii, pe care tatăl său nu obosea niciodată să i le spună, despre strămoșii săi samurai care luptaseră cu înverșunare împotriva unificării imperiale a Japoniei cu doar câteva decenii înainte.

Tatăl său, Takano Sadayoshi, fusese un samurai de rang inferior din familia Takano¹, de asemenea originară din orașul Nagaoka. S-a întâmplat că, deși tânărul Isoroku s-a născut cu numele de familie Takano, după moartea tatălui său să moștenească numele unei familii vecine fără descendenți, familia Yamamoto, care, conform unui obicei des întâlnit pe atunci, l-a adoptat pentru a păstra vii rădăcinile clanului lor. A fost o adopție avantajoasă și de o parte, și de cealaltă: familia Yamamoto, mai înstărită și fără moștenitori, avea nevoie de cineva cu potențial și calități care să facă cinste numelui de familie, în timp ce Isoroku Takano, cu o educație

bună și dovedind talent de mare războinic, putea aspira să urce pe scara socială.

Înainte de nașterea lui Isoroku, tatăl său se confruntase cu multe obstacole: trecutul său de samurai devenise o povară din cauza eforturilor guvernului imperial de a distruge sistemul clanurilor războinice. Takano a fost nevoit să rătăcească prin partea nordică a insulei Honshu pentru a-și câștiga existența cu slujbe temporare. După ce s-a întors la Nagaoka, soția sa a murit și Takano s-a căsătorit cu sora ei mai mică, cu care a avut trei fii. Cel mai tânăr a fost numit Isoroku, care înseamnă în japoneză „56”, vârsta pe care o avea tatăl la nașterea copilului.

Prin urmare, din copilărie viața lui Isoroku a fost marcată atât de dificultățile provocate de sărăcie, cât și de incertitudinea constantă care domnea în familia sa. Chiar și așa, el a reușit să primească o educație bună prin intermediul misionarilor creștini. Într-adevăr, la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului XX, în primii ani ai Restaurației Meiji, Japonia nu doar că a eliminat clanurile războinice, dar a cunoscut o perioadă de deschidere și modernizare nemaiîntâlnită până atunci, ceea ce a dus la un climat de toleranță față de practica creștinismului, interzis până atunci, misionarii având voie acum să se stabilească pe insulă, unde au fondat numeroase școli, universități și spitale. Această educație creștină și occidentală, în ciuda puternicei sale conotații religioase, se concentra pe tehnologie și știință, dar ținea cont deopotrivă și de valorile tradiționale nipone, scoțând în evidență, în special, conceptul de responsabilitate individuală tipic culturii japoneze. În orice caz, pentru cel mai

¹ Britannica, 2 mai 2020. *Yamamoto Isoroku summary*. *Enciclopedia Britannica*. La <https://www.britannica.com/summary/Yamamoto-Isoroku>.

tânăr membru al familiei Takano, a fost un prim contact cu lumea occidentală și, mai presus de toate, pentru mulți tineri fără resurse, cum era și cazul său, o ocazie de a primi o educație de calitate.

Aprecia profund tradițiile japoneze, o admirație care se reflecta în activitățile sale cotidiene și în modul în care se desfășura rutina fiecărei zile. Printre principalele sale pasiuni se număra caligrafia, o artă foarte respectată în Japonia, care necesită multă disciplină, atenție și concentrare. Dar, încă din primii ani de formare, Yamamoto a devenit cunoscut și pentru dragostea sa pentru jocurile de strategie și îndemânare mintală, precum *shogi* (cunoscut ca șah japonez) și *go*. Aceste jocuri nu erau o simplă distracție, ci îi completau educația, deoarece îi antrenau capacitatea de a gândi tactic și de a planifica în avans. De asemenea, în primii ani de școală, s-a dovedit a fi un elev serios, cu rezultate bune la învățătură. De fapt, spera ca, prin eforturile sale, să iasă din sărăcie pe care o îndurase în primii ani de viață în Nagaoka. Eforturile sale au fost răsplătite în 1901, când a fost admis la Academia Navală Imperială. Dintre studenții care au făcut cerere de înscriere la academie în acel an, Yamamoto s-a clasat al doilea printre cei selectați.

Prima victorie

Academia Navală Imperială avea sediul pe insula Etajima, la sud de Honshu, lângă golful Hiroshima. Această instituție era principala școală de formare a ofițerilor

din Marina Imperială japoneză, prin urmare studenții săi primeau o educație foarte riguroasă, atât în ceea ce privește aspectele tehnice și tactice ale războiului pe mare, cât și disciplinele academice și sportive. Obiectivul acestei instituții era de a crea o forță maritimă modernă, capabilă să concureze cu marinele occidentale și, în acest scop, a luat ca principal punct de referință Marina Regală britanică, cea mai mare flotă navală a acelor vremuri.

La această academie, cadeții precum Yamamoto trebuiau să suporte de-a lungul celor trei ani de pregătire o serie de restricții draconice. De exemplu, în tot acest timp, membrii academiei nu aveau voie să-și vadă iubitele, să bea alcool, să fumeze și nici chiar să mănânce anumite alimente – dulciuri, de pildă. Petreceau ultimul an pe mare și, în aceste ultime luni de formare, Yamamoto a început să se distingă de ceilalți cadeți.

Se remarcă, în principal, nu doar prin strălucirea sa academică, prin aptitudinile morale sau prin abilitățile sale strategice, pe care le-a dezvoltat păstrând o disciplină strictă, ci și prin evidentele sale calități de lider. Toate aceste aptitudini au fost larg recunoscute de colegii și instructorii săi. Și pentru că a demonstrat, de asemenea, abilități fizice excelente, în ciuda staturii sale mici (avea 1,60 metri și cântărea între 57 și 59 de kilograme), se poate spune că deținea rețeta perfectă pentru a deveni foarte apreciat printre camarazii săi. Când a absolvit, în cele din urmă, Academia Navală Japoneză, pe 14 noiembrie 1904, s-a clasat pe locul șapte între cei 200 de cadeți din promoția sa.

Între timp, Japonia intrase în război cu Rusia imperială, iar tânărul Yamamoto habar nu avea că urma să trăiască unul dintre cele mai grele episoade din viața sa. Acest conflict, cunoscut sub numele de Războiul Ruso-Japonez, s-a declanșat din cauza intereselor imperialiste pe care le aveau ambele națiuni în nord-estul Asiei. La sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului XX, atât Japonia, cât și Rusia căutau să își extindă teritoriile și influența în Asia. Prima intenționa să intre în competiție cu marile puteri coloniale europene, în timp ce a doua dorea să își mențină statutul de mare imperiu. Una dintre zonele de mare interes a fost Manciuria, o regiune istorică din nordul Chinei, învecinată cu Mongolia și Coreea. Era un teritoriu bogat în resurse naturale, în special cărbune și fier, elemente esențiale pentru dezvoltarea economică și militară a celor două țări cu ambiții expansioniste.

Pe lângă preluarea controlului Coreei – în mod tradițional stat vasal al Chinei – care, din 1876, intrase sub influență niponă, Japonia cucerise deja regiunea în Primul Război Sino-Japonez (1894–1895). Acest război colonial inițiat de Japonia a marcat sfârșitul definitiv al dominației chineze în Asia de Est: la sfârșitul secolului al XIX-lea, Imperiul Meiji a luat locul dinastiei Qing în regiune. Conflictul a fost soluționat printr-un tratat de pace prin care China a cedat Japoniei teritoriile sale din Taiwan, arhipelagul Penghu¹ și peninsula Liaodong. Cu toate

¹ Arhipelag de 90 de insule și insulițe în strâmtoarea Taiwan, cunoscut și sub numele de Insulele Pescarilor.

acestea, după război, japonezii nu au reușit să păstreze controlul asupra mult-râvnitei peninsule Liaodong, cedată Rusiei de către puterile coloniale europene, care la acea vreme, ca urmare a Războaielor Opiului¹, își împărțeau controlul asupra întregii Chine și gestionau acest întins teritoriu în funcție de propriile interese expansioniste. Rușii au început să construiască legături feroviare către orașul Port Arthur, situat cel mai la sud, extinzându-și prezența navală în zonă. Din perspectiva japonezilor, aceasta reprezenta o provocare la adresa dominației lor în regiune. În 1904, cu scopul de a-i alunga pe ruși din Liaodong, Marina Imperială japoneză a lansat un atac-surpriză asupra primului escadron rusesc din Pacific la Port Arthur. Nava care a inițiat atacul, *Akagi* (denumită după muntele Akagi, „Castelul Roșu”, în japoneză), era comandată de legendarul amiral Togo Heihachiro, care, la fel ca Yamamoto, provenea dintr-o veche familie de samurai.

Yamamoto, proaspăt absolvent în vârstă de doar 21 de ani, a fost repartizat sub comanda amiralului Togo, al cărui obiectiv era să atace navele rusești din largul coastei coreene. O confruntare care a rămas în istorie și pentru că a fost primul război naval purtat de o flotă japoneză complet modernizată. Avantajul tehnologic, care a permis, în primul rând, o viteză mai mare de atac, și tacticile strategice utilizate au conferit Marinei Imperiale japoneze superioritate asupra rușilor. Atacul

¹ Două conflicte de la mijlocul secolului al XIX-lea între China și Marea Britanie, declanșate de încercările Chinei de a suprima comerțul cu opiu, care le era impus de negustorii britanici. China a pierdut ambele războaie. (n.red.)

a reprezentat astfel recunoașterea definitivă a Japoniei ca putere nu doar regională, ci și globală și a fost o lovitură pentru imaginea Rusiei ca forță militară în ochii altor națiuni. Toate acestea au fost posibile deoarece, după secole în care Japonia, o țară tradiționalistă și feudală care își păstrase granițele aproape închise comerțului și se protejase de orice influență străină – politici izolaționiste impuse de shogunatul rigid și tradițional Tokugawa –, a început să se deschidă către lume sub deviza *Fukoku Kyohei*, adică „Țară bogată, armată puternică”.

În urma venirii la putere a împăratului Meiji, a fost fondat un sistem statal modern și centralizat, după modelul puterilor străine, cu valori liberale precum libertatea și egalitatea și cu un sistem fiscal de stat care nu mai depindea de fiefuri și de șefi de clan. În 1889 a fost adoptată și o constituție care prevedea un parlament bicameral și o formă parlamentară de guvernare sub autoritatea supremă a împăratului. Yamamoto își datorează acestei modernizări, organizării politice și deschiderii internaționale a țării succesul academic și ascensiunea sa socială în armată, dar, paradoxal, și ruina familiei sale, deoarece casta feudală a samurailor a fost, fără îndoială, marea sacrificată a acestor schimbări structurale. În orice caz, de la sfârșitul secolului al XIX-lea, Japonia s-a angajat într-o serie de reforme profunde și rapide care i-au schimbat economia, armata și societatea. Națiunea japoneză reformată își dorea, înainte de toate, respectul celorlalte mari puteri.

Între 27 și 29 mai 1905, în strâmtoarea Tsushima, care leagă Marea Japoniei de Marea Chinei de Est, a avut

loc bătălia decisivă a Războiului Ruso-Japonez. S-au confruntat flota baltică rusă, trimisă pentru a întări forțele staționate la Liaodong, și flota japoneză aflată sub comanda renumitului amiral Togo. Yamamoto se afla la bordul navei blindate *Nisshin*. În timpul atacului, nava sa a făcut parte din linia principală de luptă a flotei japoneze, iar în confruntările aprige care au urmat, crucișătorul a fost lovit de mai multe ori de bombardamentele rusești. Într-una dintre aceste ciocniri, un obuz a explodat lângă Yamamoto. În urma exploziei, fragmente din carena navei au lovit mâna stângă a lui Yamamoto, retezându-i degetele arătător și inelar, pe care medicii nu le-au putut salva. În plus, în timpul unui atac prelungit cu foc încrucișat, unul dintre tunurile navei *Nisshin* a explodat, iar șrapnelele au fost proiectate în jur, răbindu-l la picioare pe Yamamoto, care a suferit răni grave la coapsă. Mai multe fragmente metalice i-au perforat un picior și toată viața a trăit cu aceste șrapnele înfipite în el. Deși pierderea a două degete de la mână, precum și celelalte răni suferite în timpul acestui atac au fost grave, Yamamoto a supraviețuit. Dar războiul nu i-a marcat doar corpul, ci i-a lăsat și o amintire durabilă a brutalității și realităților dure ale luptei navale.

Cu toate acestea, anticiparea cu succes a mișcărilor rusești, superioritatea tehnologică a navelor japoneze, precum și echipajele mai bine instruite au fost factorii decisivi care au înclinat balanța în favoarea japonezilor în bătălia de la Tsushima. După această primă victorie, trupele japoneze s-au îndreptat rapid spre regiunile terestre controlate de inamicii lor. Între timp, vestea că